

บทที่ ๔

วิเคราะห์ความงามทางประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตามหลักสุนทรียะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ความงามทางประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลตามหลักสุนทรียะ โดยจะใช้หลักทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ทั้ง ๓ ทฤษฎี คือ อรรถวิสัย (subjectivism) ปรวิสัย (objectivism) และสัมพัทธวิสัย (relativism) เป็นเกณฑ์ตัดสินความงามทางประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยจะใช้ทฤษฎีความงามทางสุนทรียศาสตร์วิเคราะห์หาความงามของประติมากรรมภายในองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ดังนี้ คือ ในขั้นที่ ๑ จะใช้ทฤษฎีอรรถวิสัย (subjectivism) ขั้นที่ ๒ จะใช้ทฤษฎีปรวิสัย (objectivism) และในขั้นที่ ๓ จะใช้ทฤษฎีสัมพัทธวิสัย (relativism) อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มประชากรในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีทั้งพระสงฆ์ นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลพาน้ำย้อย เช่น อบต.พาน้ำย้อย เพื่อนำคำสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม เพื่อนำคำให้สัมภาษณ์ที่จัดเป็นกลุ่ม ๓ มาวิเคราะห์สนับสนุนทฤษฎีความงามทั้ง ๓ ทฤษฎี ขึ้นอยู่กับว่าคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มไหนจะคล้ายคลึงกับแนวคิดหรือทฤษฎีไหน เมื่อวิเคราะห์ความงามตามหลักสุนทรียศาสตร์ในแต่ละขั้นแล้วจึงจะได้สรุปความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้ว่ามีความงามตามหลักสุนทรียศาสตร์ทฤษฎีไหน ซึ่งการจัดกลุ่มคำให้สัมภาษณ์ มีดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์โน้มเอียงไปทางแนวคิดของทฤษฎีอรรถวิสัย ประกอบด้วย (๑) พระครูทิพยธรรมาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอหนองพอก (ธรรมยุต) (๒) พระครูพรหมสีลสังวร เจ้าคณะอำเภอหนองพอก (มหานิกาย) (๓) เจ้าอาวาสวัดพาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม (๔) วัชรพล นายกิตติ สุวันกุล ผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์โน้มเอียงไปทางแนวคิดของทฤษฎีปรวิสัย ประกอบด้วย (๑) ผศ. ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์ เลขาธิการศูนย์ข้อมูลลาว (๒) นายวิระวุฒิ แสนโสม นักท่องเที่ยว (๓) นางสาวสิริมา พรเจริญ นักท่องเที่ยว (๔) นางพัชรินทร์ ลีลา นักท่องเที่ยว (๕) นายกิตติศักดิ์ สุวันกุล ผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์โน้มน้าวเชิงไปทางแนวคิดของทฤษฎีพุทธวิสัย ประกอบไปด้วย (๑) วัชรพล แก้วเสนห์ใน นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ (๒) นางเพ็ญประภา ไชยรัตน์ มัคคุเทศก์ (๓) นางอรวิทย์ กกเขี้ยว ปราชญ์ชาวบ้าน (๔) นายถวิล อุบลชัย ปราชญ์ชาวบ้าน (๕) นายวรฐ แสง ปราชญ์ชาวบ้าน (๖) นางเอื้องไพร มูลสาร สมาชิกสภาตำบลผาน้ำย้อย

หลังจากจัดกลุ่มผู้ที่ให้สัมภาษณ์ที่มีแนวความคิดเรื่องความงามของประติมากรรมใน พระมหาเจดีย์ชัยมงคลออกเป็น ๓ กลุ่มแล้ว ซึ่งคำสัมภาษณ์ทั้ง ๓ กลุ่มนี้จะได้นำมาวิเคราะห์ สันนิษฐาน ทฤษฎีความงามทางสุนทรียศาสตร์ทั้ง ๓ ทฤษฎี ดังนี้

๔.๑ ขั้นที่ ๑ วิเคราะห์ความงามด้วยทฤษฎีอัตวิสัย (subjectivism)

งานประติมากรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลที่ผู้วิจัยจะยกมาเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ ความงามตามเงื่อนไขของหลักทฤษฎีอัตวิสัยหรือจิตวิสัย (subjectivism) นั้นได้แก่ ศิลปะ ประติมากรรมที่อยู่ภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในขั้นที่ ๑ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกภาพถ่ายมาเป็น ตัวอย่าง ๔ ภาพ เพื่อให้เห็นชัดเจนในการวิเคราะห์ความงามในครั้งนี้

ภาพประกอบที่ ๑ งานประติมากรรมพระพุทธรูปปางห้ามญาติทั้งสองในประเภท ลอยตัว (round relief) มีพื้นรองรับ นี่เป็นศิลปะประติมากรรมในลักษณะต่างยุคสมัย ด้านบนซ้ายเป็นรูปหล่อลอยตัวหลวงปู่ศรีมหาวิโร บนขวาเป็นลวดลายที่ประดับตามเสา ด้านล่างซ้ายจะเป็นพระพุทธรูปในลักษณะรัตนโกสินทร์ ส่วนด้านล่างขวาเป็นพุทธรูปสมัยลพบุรี*

ในชั้นที่ ๑ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้ เมื่อเราเข้าไปก็จะเห็นมีประติมากรรมประเภทนูนสูงและลอยตัวที่เป็นพระพุทธรูปยืนต่างๆ ตามฝาผนังพร้อมกับลวดลายที่ละเอียดอ่อน ช้อย สิ่งที่น่าประทับใจนั้นก็คือ พระพุทธรูปทุกองค์ล้วนถูกสร้างขึ้นในรูปแบบศิลปะต่างยุคต่างสมัย เริ่มจากสมัยคุปตะ ศรีวิชัย เชียงแสน ลพบุรี อยุธยา เป็นต้น ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นจุดศูนย์รวมแห่งพรต่างๆ รวมทั้งหมด ๒๔ องค์ ส่วนบานหน้าต่างทุกด้านใช้พื้นสีฟ้า แกะสลักรูปประติมากรรมนูนต่ำ เน้นลวดลายอีสานประยุกต์ มีรูปหล่อประติมากรรมลอยตัวขนาดความสูง ๓.๑๐ เมตร เป็นรูปเหมือนขององค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร อยู่ตรงกลางพื้นห้องเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไว้นูชา

ภาพรวมของศิลปะภายในชั้นนี้ เป็นผลงานประติมากรรมในลักษณะประยุกต์ที่ใช้ศิลปะแบบผสมผสานร่วมสมัยระหว่างภาคกลางกับภาคอีสาน ระหว่างพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นศิลปะที่กลมกลืนขึ้นบนลวดลายสีเส้นที่หลากหลายสวยงามตามแบบสมัยใหม่ มีความละเอียดอ่อนช้อยดูสวยงามน่าประทับใจ แต่ในมุมมองของคนอื่นอาจจะคิดว่ามันเป็นศิลปะอันเดิมไม่มีอะไรใหม่ ไม่สวย ไม่งาม ไม่น่า

* ภาพประกอบที่ ๑ พระพุทธรูปปางห้ามญาติ พุทธประติมากรรมประเภทลอยตัว ในองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ชั้นที่ ๑.

ประทับใจก็เป็นได้ ดังนั้น มิติความงามที่มีเฉพาะแต่ในวัตถุเพียงอย่างเดียวคงไม่สามารถชี้ขาดได้ว่า มันงามหรือไม่งาม เพราะต้องอาศัยอารมณ์และจิตใจของคนที่ชมด้วย และคนที่ชมก็มีหลายแบบหลายระดับ แต่ละคนอาจมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องศิลปะไม่เท่ากัน ฉะนั้น เรามาดูกันว่าตามแนวคิดของนักคิดกลุ่มอรรถวิสัยหรือจิตวิสัยต่อพุทธประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลชั้นที่ ๑ นั้นจะเป็นแบบไหน งามหรือไม่งามอย่างไรบ้าง

แนวคิดเรื่องความงามตามหลักสุนทรียศาสตร์ของกลุ่มอรรถวิสัยหรือจิตวิสัยนั้น เห็นว่าความงามไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณค่าทางวัตถุวัตถุศิลปะหรือสิ่งก่อสร้างอะไรทั้งสิ้น แต่มันขึ้นอยู่กับจิตใจของคน พจนานุกรมปรัชญาอังกฤษ-ไทย ให้ความหมายอรรถวิสัยไว้ว่า เกี่ยวกับสิ่งที่รู้สึกหรือเกิดขึ้นมาโดยจิตหรือสภาวะพิเศษของจิต ที่เป็นผลลัพธ์จากความรู้สึกรวมเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นการคิดของบุคคลซึ่งไม่เกี่ยวกับภายนอกหรือภาววิสัย^๒

ประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงจินตนาการ การสร้างสรรค์ของช่างผู้ออกแบบ นอกจากจะเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการออกแบบ ในการสร้างสรรค์ศิลปะแล้ว ก็ยังเป็นผู้มีหัวใจศิลป์ มีแนวคิดเป็นสุนทรียะ มีจิตใจรักในความสวยงาม และมีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา รักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย อย่างที่เห็นในภาพประกอบพระพุทธรูปที่ถูกสร้างในลักษณะศิลปะต่างยุคและต่างถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนในความศรัทธาและรักใคร่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งในประเด็นของความงามตามหลักอรรถวิสัยนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มประชากรที่มีคำให้สัมภาษณ์ที่เข้ากันกับแนวคิดของกลุ่มอรรถวิสัยหรือจิตวิสัย นั้นมีคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้ พระครูพิทยธรรมาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอหนองพอก (ธรรมยุต) ได้กล่าวถึงพระมหาเจดีย์ชัยมงคลและประติมากรรมชั้นที่ ๑ ภายในพระมหาเจดีย์ ว่า พระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้ ถ้าพูดถึงในด้านศิลปะถือว่าเป็นผลงานใหม่ เพราะว่ามันเป็นศิลปะแนวประยุกต์ เราสังเกตได้โดยเฉพาะในชั้นแรกเลยเราจะเห็นพระพุทธรูปปางต่างๆ ล้วนเป็นศิลปะในยุคที่แตกต่างกันเอามาสร้างประดิษฐ์ในชั้นเดียวนี้ ทั้งหมดนี้เกิดจากแรงศรัทธาโดยเฉพาะของหลวงปู่เองและชาวบ้านหนองพอกด้วย เพื่อเป็นที่กราบไหว้บูชา และเป็นศูนย์รวมจิตใจ^๓ ในประเด็นเดียวกันนี้ พระครูพรหมศีลสังวร เจ้าคณะอำเภอหนองพอก (มหานิกาย) ได้กล่าวคล้ายกันว่า นอกจากตัวเจดีย์จะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านที่นี่แล้วพุทธประติมากรรมยังแสดงให้เห็นถึงความงามที่เป็นเอกลักษณ์ของพุทธศิลปะแบบไทยๆ โดยเฉพาะภาคอีสานด้วย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาว

^๒ เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมปรัชญาอังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โบแดง, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๒.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูพิทยธรรมาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอหนองพอก (ธรรมยุต), ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๗.

อีสานด้วยเช่นกัน^๔ เจ้าอาวาสวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม ได้กล่าวองค์พระมหาเจดีย์และประติมากรรมภายในองค์มหาเจดีย์ว่า เป็นผลที่เกิดจากแรงศรัทธาของหลวงปู่และชาวบ้านที่นี่ หลังจากที่ท่านได้เดินทางไปทัศนศึกษาที่ต่างประเทศและเกิดแนวคิดที่จะสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลขึ้นมาเพื่อที่จะได้เป็นสถานที่บรรจุหรือประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธรูปปางต่างๆ ที่ภายในชั้นที่หนึ่ง เป็นแนวคิดที่อยากจะให้พุทธศาสนิกชนและชาวบ้านได้เข้ามาสักการบูชา พร้อมกันนี้ก็ได้ขมศิลป์ที่งดงามที่ถ่ายทอดออกมาจากจินตนาการของช่างที่ถ่ายทอดออกมาจากแรงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา^๕ และนายขุนนาค ปัสจรรย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓ ได้กล่าวถึงประติมากรรมในชั้นที่ ๑ ของพระมหาเจดีย์ว่า สำหรับตัวผม ผมว่าเป็นศิลปะที่ดูงดงามมาก ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปสมัยต่างๆ เช่น ศรีวิชัย เชียงแสน ลพบุรี อยุธยา และรูปเหมือนขององค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร เป็นต้น ประกอบกับลวดลายต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ข้างแล้วดูลงตัว มองไปทางไหนก็สะดุดตาด้วยสีเหลืองทองที่ดูตระการตาเหลือเกิน เป็นศิลปะที่สวยงามจริงๆ ครับ^๖

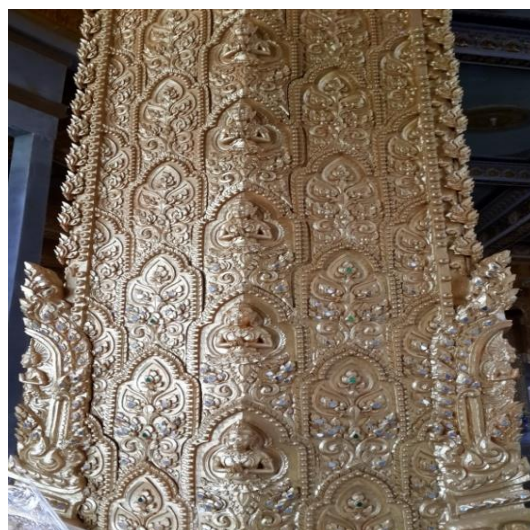
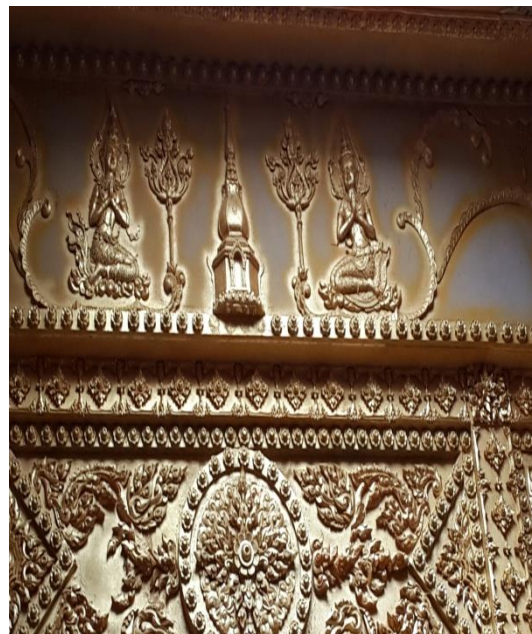
จากการวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลชั้นที่ ๑ ตามหลักอวัสัยหรือจิตวิสัย สรุปได้ดังนี้ คือ เป็นความงามที่เกิดจากการที่จิตเข้าไปรับรู้ในวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วพิจารณาหาความงามของวัตถุนั้นด้วยประสบการณ์ความงามของจิตที่ได้สั่งสมไว้ เช่น การมองความงามของประติมากรรมชั้นที่ ๑ ที่นำมาเป็นตัวอย่างนี้เมื่อเรามองด้วยประสบการณ์หรือมองอย่างเข้าใจในเรื่องราวในประติมากรรมที่อยู่ตรงหน้าเราแล้วปล่อยอารมณ์ความรู้สึกของเราไปตามเรื่องราวหรือที่เรียกว่าประสบการณ์ที่เราเคยพบเคยเห็นหรือได้ศึกษามาแล้ว ก็จะพบว่าประติมากรรมนี้เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดออกมาจากจินตนาการของช่าง มาเป็นรูปเป็นร่างผ่านทางเส้น สี และแสง ได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืนดูแล้วเย็นสบายตาและการจัดพื้นที่ได้อย่างเป็นสัดส่วนลงตัว เมื่อเรามองดังที่กล่าวมานี้เราจะพบทั้งคุณค่าและความงามของประติมากรรมนี้ เพราะตามทฤษฎีของกลุ่ม อวัสัยหรือจิตวิสัยนั้น คุณค่าและความงามนั้นมีอยู่แล้วในจิตใจของมนุษย์ไม่ใช่คุณสมบัติที่มีอยู่ในวัตถุ

^๔ สัมภาษณ์ พระครูพรหมศีลสังวร เจ้าคณะอำเภอหนองพอก (มหานิกาย), ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๗.

^๕ สัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๗.

^๖ สัมภาษณ์ นายขุนนาค ปัสจรรย์, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓, ๔ มีนาคม ๒๕๕๗.

๔.๒ ชั้นที่ ๒ วิเคราะห์ความงามด้วยทฤษฎีปรัวิสัย (objectivism)

ภาพประกอบที่ ๒ เป็นงานประติมากรรมตกแต่งประเภทนูนต่ำ (Bas Relief) อยู่ชั้นที่ ๒ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ด้านบนซ้ายเป็นพระพุทธรูปปางแสดงธรรม บนขวาเป็นลวดลายตามผนัง ด้านล่างซ้ายมือเป็นประติมากรรมบนฝาผนังที่มีลวดลายแบบประยุกต์มาเป็นรูปทรงคล้ายดอกบัวตูม ส่วนด้านล่างขวาเป็นต้นเสา มีลวดลายต่างๆ ที่ละเอียดและเทพประณีตอย่างสวยงามทั่วทั้งต้น^๓

^๓ ภาพประกอบที่ ๒ เป็นพุทธประติมากรรมแบบนูนต่ำ ในองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลชั้นที่ ๒

ในชั้นที่ ๒ นี้ส่วนใหญ่จะเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่แสดงประวัติและหลักธรรมคำสอนของหลวงปู่ศรี มหาวิโร อีกส่วนหนึ่งก็เป็นประติมากรรมแบบปูนดำ เป็นลวดลายต่างๆ ในลักษณะแบบผสมผสานจัดวางเป็นกรอบรอบภาพหลวงปู่ และตามผนังและต้นเสา ลวดลายต่างๆ ตามต้นเสาได้ถูกทำด้วยสีทองรองพื้นด้วยสีขาวมีการติดฝังเพชรเล็กๆ จุดตรงกลางในชั้นนี้ จะมีพระพุทธรูปปางแสดงพระธรรมจักรองค์ใหญ่ตั้งอยู่บนฐานที่สูง และรองลงมาก็เป็นพระพุทธรูปเล็กๆ อีก ๕ องค์ และหนึ่งในนั้นเป็นองค์พระโพธิสัตว์ทรงเครื่องตั้งอยู่ตรงกลางด้านหน้าพระประธานองค์ใหญ่ บริเวณรอบๆ ภายในชั้นที่ ๒ นี้จะเป็นลวดลายอันวิจิตรต่างๆ ทั้งต้นเสาและเพดาน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วัสดุที่เป็นเรซิน ซึ่งทั้งหมดทำด้วยสีทองรองพื้นด้วยสีขาว ประกอบกับแสงไฟที่ส่อง จึงทำให้ประติมากรรมที่อยู่ภายในห้องโถงชั้น ๒ นี้ยิ่งสว่างและเด่นชัดมากขึ้น ที่สำคัญคือ ประติมากรรมเหล่านี้เป็นศิลปะแบบโบราณแต่ใช้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการสร้างสรรค์จึงทำให้ได้งานประติมากรรมที่สวยงามที่เป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนา และท้องถิ่นอีสาน กลายเป็นศิลปวัตถุที่มีลักษณะในการดึงดูดความสนใจของพุทธศาสนิกชนและผู้มาชมทั้งหลาย โดยเฉพาะความเด่นชัดของสีทองนอกจากจะเป็นสีที่สวยงามแล้วก็ยังเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์อยู่ในตัวของมันด้วย ดังที่ ผ.ศ. ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์ ผู้เชี่ยวชาญคณะศิลปกรรมศาสตร์ เลขาธิการศูนย์ข้อมูลลามหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้กล่าวถึงประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลชั้น ๒ ว่า ศิลปะเหล่านี้คือผลงานการสร้าง ลวดลายต่างๆ มีความละเอียด และสีที่ทำด้วยสีทองรองพื้นด้วยสีขาว ซึ่งลึกๆ แล้วอาจจะไม่ใช่แค่เพียงเพื่อความสวยงามเท่านั้น แต่อาจหมายถึงว่าสีขาวเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์และสีทองก็แทนจิตศรัทธาที่แรงกล้าก็ว่าได้^๔

ความงามตามทัศนะของกลุ่มปรัวิสัยหรือวัตถุนิยม (objectivism) นั้น หมายถึงหมายถึงความงามที่ขึ้นอยู่กับตัววัตถุ มนุษย์รับรู้ค่าความงามได้เพราะในสิ่งต่างๆ มีความงามอยู่ในตัวเอง เนื่องจากความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ ความงามจึงเป็นสิ่งที่มิอยู่ในวัตถุและเป็นสิ่งที่ติดมากับวัตถุนั้นตั้งแต่เริ่มแรก เป็นกลุ่มที่เชื่อว่า มีหลักเกณฑ์ตายตัวที่จะใช้ตัดสินสุนทรียภาพได้ เพราะวัตถุนิยม คือ ภาวะที่เป็นอยู่ มีอยู่ หรือถือว่ามิอยู่ภายนอกโดยไม่ขึ้นโดยไม่ขึ้นอยู่กับจิตหรือการรับรู้ของผู้ใด^๕ไม่ว่าจะเป็นความงามของดอกไม้ ทิวทัศน์ในธรรมชาติ หรือผลงานศิลปะ นักปรัชญากลุ่มนี้เชื่อว่าความงามจะแฝงอยู่ในสรรพสิ่งจะมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ส่วนงานประติมากรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้ เป็นศิลปะที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน ถ้า

^๔ สัมภาษณ์ ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์, ผู้เชี่ยวชาญคณะศิลปกรรมศาสตร์ เลขาธิการศูนย์ข้อมูลลามหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.

^๕ เกษญา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมปรัชญาอังกฤษ-ไทย, หน้า ๑๓๕.

พูดถึงในเรื่องวัตถุก็เป็นวัตถุที่ใช้ก่อสร้างทำลวดลายต่างๆ เช่น เรขาคณิต และอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ที่แกะหรือตกแต่งลวดลายต่างๆรวมไปถึงสีที่ใช้ทา วัสดุทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวของมันอยู่แล้ว

งานประติมากรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้ถือว่าเป็นประติมากรรมใหม่ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน ถ้าพูดถึงในส่วนของวัตถุ ของใหม่ย่อมงาม แต่ในอีกมุมหนึ่งด้านรูปแบบของศิลปะมันอาจไม่ใช่ของใหม่ก็ได้ เพราะมันเป็นการเลียนแบบของเก่าที่มันมีอยู่ก่อนแล้ว ประเด็นนี้มันขึ้นอยู่กับความคิด จินตนาการสร้างสรรค์ของศิลปินที่จะประดิษฐ์ประดอยผสมผสานศิลปะเก่าที่มีอยู่แล้วนั้นเอามารวมกันให้กลายเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งพอมองดูแล้วทำให้เกิดความแปลก ความน่าทึ่ง และความงามในใจขึ้นมา และความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลถือว่าเป็นศิลปะใหม่ เพราะมันเป็นประติมากรรมแนวประยุกต์และผสมผสาน จากจินตนาการของศิลปิน จึงออกมาเป็นประติมากรรมที่สมบูรณ์และสวยงาม ถึงจะไม่มีใครรับรู้ก็ตาม เพราะเป็นประติมากรรมที่ถูกสร้างขึ้นด้วยวัตถุมีคุณค่าหรือมีคุณสมบัติ คือความสวยงามอยู่ในตัวของมันอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจึงเป็นความงามที่มีอยู่ในเนื้อวัตถุ ดังความเห็นของกลุ่มนักท่องเที่ยวนะ เช่น นายวิระวุฒิ แสนโสม นักท่องเที่ยวที่มีความเห็นว่า สำหรับประติมากรรมต่างๆ ในพระมหาเจดีย์นี้ผมเห็นว่ามันมีความสวยงาม และก็งามมากด้วยเพราะดูจากลวดลายต่างๆ ที่มีความละเอียดและอ่อนช้อยทำให้เกิดความแปลกใจและศรัทธามากยิ่งขึ้น^{๑๑} นางสาวสิริราญ พรเจริญ นักท่องเที่ยวอีกคนหนึ่ง ก็ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความงามของประติมากรรมในชั้น ๒ นี้ว่า ชอบการตกแต่งภายในพระมหาเจดีย์ชั้น ๒ นี้มาก เพราะดูแล้วสวยเกิดความทึ่งในใจอย่างบอกไม่ถูก โดยเฉพาะลวดลายต่างๆ มีความละเอียดมากที่มีอยู่ทุกที่ๆ มองไปด้านไหนก็เห็นและที่น่าสนใจกว่านั้นคือสีทองดูแล้วมันสว่างตามาก ถือว่าเป็นผลงานที่มีฝีมือดีมาก^{๑๒} นางพัชรินทร์ ลีลา นักท่องเที่ยวอีกคนหนึ่ง ก็ได้กล่าวถึงประติมากรรมภายในชั้น ๒ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลว่า เกิดความทึ่งกับภาพที่เห็นต่อหน้า เป็นภาพที่สวยงามเหลืออร่ามมองไปทางไหนก็สะดุดตาและสวยงามด้วยลวดลายที่อ่อนช้อยเป็นศิลปะที่สวยงามมากแห่งหนึ่งสำหรับยุคนี้^{๑๓} นอกจากนักท่องเที่ยวแล้วยังมีนายฉลอง คำนนท์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๘ กล่าวถึงประติมากรรมชั้นที่ ๒ ของมหาเจดีย์ว่า ผมทึ่งในความคิดของหลวงปู่ที่ทำให้เกิด

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายวิระวุฒิ แสนโสม, นักท่องเที่ยว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวสิริราญ พรเจริญ, นักท่องเที่ยว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายพัชรินทร์ ลีลา, นักท่องเที่ยว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

มหาเจดีย์ที่ยิ่งใหญ่และงดงามขนาดยิ่งเข้าไปดูข้างในด้วยแล้วยิ่งงดงามด้วยลวดลายต่างๆและทาสีทองดูสวยงามตระการตาเหมือนโดนมนต์สะกด เป็นศิลปะที่สวยงามจริงๆครับ^{๙๙}

จากคำกล่าวของประชากรกลุ่มเป้าหมายทั้ง ๕ ท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่เชื่อว่าความงามของประติมากรรมในชั้นสองของพระมหาเจดีย์นั้นมีอยู่ในวัตถุหรือวัสดุที่นำมาสร้างประติมากรรมและเกิดความสวยงามขึ้นเพราะความงามเหล่านี้มีอยู่แล้วในตัวของวัสดุตั้งแต่แรกดังที่อริสโตเติลให้ทรงสนะว่า สุนทรียชาตุนั้นมีอยู่จริงโดยไม่ได้ขึ้นกับความคิดของมนุษย์ สุนทรียชาตุมิมาตรการแน่นอนตายตัวในตัวเองดังนั้นความงามของวัตถุจึงเป็นความสมบูรณ์อันเกิดจากรูปร่างรูปทรงสีสัมผัสที่ประกอบกันอย่างสมดุลกลมกลืนได้สัดส่วนความยิ่งใหญ่ของศิลปะนั้นอยู่ที่ความสามารถในการค้นพบความงามและความกลมกลืนแล้วนำมาถ่ายทอดลงในสื่อต่างๆทางศิลปะ^{๑๐๐}

จากการศึกษาวิเคราะห์ประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลชั้นที่ ๒ ตามหลักปรัวสัย สรุปได้ว่า ความงามเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัววัตถุหรือติดตัววัตถุมาตั้งแต่แรก ไม่ว่าตัวเราจะเห็นหรือใครๆจะสนใจหรือไม่ก็ตามเพราะศิลปวัตถุขึ้นดังกล่าวนั้นมีสภาพ คือ รูปร่าง มีรูปทรง มีสีสัมผัส มีลวดลายเส้นใยอันประณีตบ้าง ละเอียดบ้าง หรือเป็นสภาพแข็งบ้าง หยิบบ้าง สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นคุณค่าแห่งความงาม เหตุผลคือ ทุกๆ ชิ้นของศิลปะย่อมมีคุณสมบัติติดตัวมากับวัตถุศิลปะชิ้นนั้นๆ เมื่อนำทฤษฎีของกลุ่มปรัวสัยนิยมหรือวัตถุนิยมมาองความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด พบว่าเป็นศิลปวัตถุที่มีความงามอยู่ในตัวของวัตถุ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะวัสดุต่างๆที่นำมาสร้าง มาแกะสลักหรือมาปั้นนั้นเป็นสิ่งที่มีความงามในตัวของมันอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นปูน ทราย เรซิน หรือสีทอง เป็นต้น วัตถุเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความงามในตัวของมันอยู่แล้วถึงจะไม่มีใครรู้ก็ตาม

^{๙๙} สัมภาษณ์ นายฉลอง คำนันท์, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๕, ๔ มีนาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๐} พระทักษิณคณาธิกร, ปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕.

๔.๓ ขั้นที่ ๓ วิเคราะห์ความงามด้วยทฤษฎีสัมพัทธวิธี (relativism)

ภาพประติมากรรมภายในห้องโถงชั้น ๓ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ด้านบนซ้ายมือเป็นพระพุทธรูปในปางต่างๆ ด้านบนขวามือเป็นเป็นรูปหล่อพระเกจิทั้งหลายในภาคอีสาน ด้านล่างซ้ายรูปหล่อของหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ด้านล่างขวาเป็นประติมากรรมที่อยู่ด้านหลังรูปหล่อพระเกจิอาจารย์ทั้งหลาย^๕

^๕ ภาพประกอบที่ ๓ เป็นพุทธรูปปางต่างๆ และรูปหล่อของพระเกจิอาจารย์ทั้งหลายในภาคอีสานภายในห้องโถงชั้นที่ ๓ ขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล.

ชั้นที่ ๓ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลถือว่าเป็นชั้นที่รวมของศิลปะประเภทพุทธ ประติมากรรมทั้งหลายก็ว่าได้ เช่นภาพที่เอามาเป็นตัวอย่างนี้ ภาพด้านซ้ายมือเป็นพระพุทธรูปในปางต่างๆ ด้านซ้ายเป็นปางสมาธิ ตรงกลางเป็นปางแสดงธรรม และด้านขวาเป็นปางปรินิพพาน ส่วนภาพด้านขวามือเป็นรูปหล่อพระเกจิอาจารย์ทั้งหลายในภาคอีสาน

จากการศึกษา พบว่า ประติมากรรมภายในมหาเจดีย์ชั้นที่ ๓ มีลักษณะสวยงามที่สุดก็ได้ เพราะว่าลักษณะลวดลายทั่วไปอาจจะคล้ายๆกันกับชั้นอื่น แต่ชั้นที่ ๓ นี้จะมีการเก็บรายละเอียดได้ดีกว่าชั้นอื่น กล่าวได้ว่า เป็นชั้นที่รวบรวมประเภทของประติมากรรมทั้งหมดภายในพระมหาเจดีย์มาไว้ในชั้นเดียวนี้ จากภาพถ่ายเราจะเห็นมีประเภทประติมากรรมทั้งนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว รวมทั้งลวดลายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอยู่รอบๆพระพุทธรูป รูปหล่อของพระเกจิ หรือตามเสาตามเพดาน ซึ่งประติมากรรมเหล่านี้รวมกันอยู่ในชั้น ๓ นี้ และการจัดวางประติมากรรมประเภทต่างๆ นั้นก็จัดวางได้อย่างเหมาะสมเป็นส่วนอย่างลงตัว เพื่อให้ตอบสนองการใช้งานของมนุษย์ที่เป็นผู้ใช้สอย พื้นที่ว่างในอาคาร (Space) มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (Human and environment) โดยเกี่ยวข้องการพิจารณาถึงแนวคิดทฤษฎีทางประติมากรรม ก็สามารถพิจารณาประเด็นออกแบบและการจัดวางระยะและขนาดเนื้อที่ต่างๆ อันเกี่ยวกับสัดส่วนของมนุษย์ (Human scale in architecture) ความต้องการระยะและเนื้อที่ที่ใช้สอยภายในอาคาร (Human scale) อันเกี่ยวกับการยืน เดิน นั่ง นอน และการที่มนุษย์จะทำกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ว่างของอาคาร การที่ออกแบบให้อาคารมีรูปแบบและพื้นที่เพื่อตอบสนองการใช้งานของมนุษย์ โดยการเลือกวัสดุต่างๆ ตามคุณสมบัติมาใช้งานให้ก่อเกิดเป็นรูปร่าง ทั้งพื้น ผนัง เพดาน ทั้งสามมิติ และห่อหุ้มพื้นที่ว่างเอาไว้ให้มนุษย์ได้ใช้งาน ทั้งจากร่างกายและสายตา รวมถึงอารมณ์ความรู้สึก ผ่านรูปแบบ สี สัน ผิวด้านสัมผัส (Texture) ของวัสดุต่างๆ อาจหมายรวมให้กว้างไปถึงงานระบบต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับการงานประติมากรรมนี้ เช่น แสง สี เสียง และระบบวิศวกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหลายที่กล่าวมาพอจะประกอบรวมกันเป็นคำว่า ประติมากรรมแบบผสมผสานศิลปะที่มีตั้งแต่โบราณรวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ประกอบกับสัดส่วนที่จัดวาง อาศัยลักษณะความสัมพันธ์เหล่านี้จึงทำให้ประติมากรรมที่สวยงามแล้วนั้นเพิ่มความสวยงามมากขึ้น ซึ่งถ้ามองด้วยหลักสุนทรียะแล้ว ก็สอดคล้องกับหลักความงามที่มีความสัมพันธ์กันซึ่งเรียกว่าสัมพัทธวิสัยนั่นเอง

ความงามตามหลักสัมพัทธวิสัย หมายถึง ความงามเป็นภาวะสัมพัทธ์ (Beau as Relation) คือหลักเกณฑ์ในการตัดสินสุนทรียภาพนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อม เรียกเกณฑ์นี้ว่า สัมพัทธนิยม หรือสัมพัทธวิสัย (Relativism) กลุ่มนี้เห็นว่าการรับรู้ค่าความงามนั้นมิใช่อะไรอย่างหนึ่ง แต่เป็นสภาวะสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัตถุ การรับรู้ค่าความงามเกิดขึ้นได้ เพราะเป็นสภาวะที่เหมาะสมระหว่างวัตถุกับจิต และการรับรู้ที่สมบูรณ์ต้องประกอบไปด้วยวัตถุที่

มีความงาม ความเด่นชัด และผู้รับรู้ต้องมีอารมณ์และความรู้สึกที่ดีพร้อมที่จะรับรสคุณค่าแห่งความงามด้วย ทักษะนี้ถือว่า ความงามมิใช่เป็นอัตนัย (Subjective) โดยส่วนตัว และมิได้เป็นปรนัย (Objective) อย่างสิ้นเชิงด้วย แต่เป็นภาวะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุ (Subjective and Objective) เป็นกลุ่มที่เชื่อว่า เกณฑ์ตัดสินทางสุนทรียภาพนั้นขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น หรืออยู่กับสภาพภูมิประเทศตลอดจนดินฟ้าอากาศของแต่ละพื้นที่ที่ทักษะนี้ยอมรับว่าทั้งตัวบุคคล (ผู้ดูศิลปะ) และวัตถุ (ศิลปะ) ต่างก็มีความสำคัญด้วยกันทั้งสองอย่าง ในการตีค่าสุนทรียะ

ดังนั้นประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนอกจากเอาตัวเราไปเป็นส่วนชีวิตและตัดสินในเรื่องความงาม มันก็ต้องอิงกับสิ่งอื่นๆ หลายๆ อย่าง เช่น ด้านของวัตถุ มีตัวศิลปวัตถุเอง แสง สี และบริบทสัดส่วนของการจัดวาง ยิ่งไปกว่านั้นคือ จิตวิญญาณของผู้สร้าง ผู้รับรู้และเงื่อนไขต่างๆ ทางสังคมทั้งหมดต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อที่จะสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมายซึ่งก็มีผู้ที่ให้ข้อมูลเข้ากับทฤษฎีสัมพัทธนิยมอยู่หลายท่าน ดังนี้ นายวัชรพล แก้วเสนห์ใน นักวิชาการชำนาญการวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ได้กล่าวถึงสถาปัตยกรรมและประติมากรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลว่า พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นมหาเจดีย์ที่ถูกสร้างขึ้นบนภูเขาสูงสวยที่สุดในประเทศไทย และใช้ทุนการสร้างมาก ก่อสร้างขึ้นจากจินตนาการของพระเจ้าพรหมคุณหลวงปู่ (หลวงปู่ศรี มหาวิโร) โดยสร้างจากแบบสถาปัตยกรรมจำลองขึ้นโดยนิมิตของหลวงปู่เอง และมีการสร้างสรรค์และประยุกต์สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ผสมประสานกันขึ้น เช่น ประติมากรรมภายในองค์พระมหาเจดีย์ชั้น จดมุ่งหมายส่วนใหญ่เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน และเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ล้ำค่าของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด^{๑๖} นางเพ็ญประภา ไชยรัตน์ มัคคุเทศก์ ได้กล่าวถึงประติมากรรมในชั้นที่ ๓ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลว่า เป็นประติมากรรมที่สวยงาม และจัดวางตำแหน่งของประติมากรรมได้อย่างเหมาะสมดี ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปที่จัดไว้กลางห้อง และรูปหล่อของพระเกจิทั้งหลายที่จัดวางไว้ตามผนังรอบห้องและประดับประดาด้วยลวดลายที่สวยงาม เมื่อพุทธศาสนิกชนขึ้นมาถึงชั้นที่ ๓ ก็จะเดินเข้าไปกราบนมัสการพระพุทธรูปซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าก่อนจากนั้นค่อยไปนมัสการรูปหล่อของพระเกจิและชมความงามของประติมากรรมภายในชั้นที่ ๓ ไปในตัวด้วย^{๑๗} นางอรวัลย์ กกเชื้อย ปราษณ์ชาวบ้าน กล่าวว่า ความงามของศิลปะในชั้นที่ ๓ นี้ นอกจากพระพุทธรูปปางต่างๆ และลวดลายที่อ่อนช้อยและสีที่สะดุดตาแล้วสิ่งหนึ่งซึ่งงดงามและทำให้หัวใจ

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายวัชรพล แก้วเสนห์ใน, นักวิชาการชำนาญการวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางเพ็ญประภา ไชยรัตน์, มัคคุเทศก์, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

ของพุทธศาสนิกชนชาวอีสานและทั่วไปพองโตเต็มเปี่ยมด้วยศรัทธาคือรูปหล่อของพระเกจิอาจารย์ทั้งหลายนั่นเอง^{๔๘} นายถวิล อุบลชัย ปราชญ์ชาวบ้าน กล่าวว่า ในชั้นที่ ๓ นี้ ถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในภาคอีสานอีกชั้นหนึ่งเลยทีเดียว มีทั้งพระพุทธรูปปางต่างๆ และรูปหล่อของหลวงพ่อก็คือเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบหรือที่เรียกกันว่าพระเกจิอาจารย์ทั้งหลายในภาคอีสาน ซึ่งประดับประดาด้วยลวดลายต่างๆ ที่ดูลงตัวและงดงาม จึงเป็นอีกชั้นหนึ่งที่มีความงดงามมากๆ^{๔๙} นายวรวิธ แสงวณ ปราชญ์ชาวบ้านชาวบ้านอีกคนได้กล่าวว่า ประติมากรรมในชั้นที่ ๓ นี้ เป็นชั้นที่งดงามและลงตัวตามเจตนารมณ์ของหลวงปู่ที่ตั้งใจไว้ และช่างก็ได้ถ่ายทอดเจตนาออกหลวงปู่ออกมาได้อย่างงดงามและลงตัว จึงเป็นอีกชั้นหนึ่งในพระมหาเจดีย์ที่มีความงดงามมากๆ^{๕๐} และนางเอื้องไพร มูลสาร สมาชิกสภาตำบลผาน้ำย้อย ได้กล่าวถึงพระมหาเจดีย์และประติมากรรมในชั้นที่ ๓ ว่า พระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้ถูกสร้างขึ้นด้วยเจตนาของหลวงปู่ศรี มหาวิโร เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า อันเป็นสิ่งที่เคารพสูงสุดของชาวพุทธ และเป็นบรรจุอัฐิธาตุและรูปหล่อของพระเกจิอาจารย์สายอีสาน เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็เป็นครีปะที่สวยงามทั้งบริเวณโดยรอบองค์พระมหาเจดีย์และองค์พระมหาเจดีย์ด้วย ยิ่งเข้าไปดูด้านในแล้วยิ่งสวยงาม โดยเฉพาะชั้นที่ ๓ อันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ และรูปหล่อของพระเกจิอาจารย์ทั้งหลายแล้ว สวยงามมาก เพราะความสวยงามขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้เองจึงทำให้สถานที่แห่งนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทำให้ชาวบ้านในละแวกนี้มีรายได้ ซึ่งก็เป็นผลมาจากความงดงามของพระมหาเจดีย์และประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้เอง^{๕๑}

จากการวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมในชั้นที่ ๓ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลตามเงื่อนไขของสัมพัทธวิสัย สรุปได้ดังนี้ คือ กลุ่มสัมพัทธวิสัยเชื่อว่าความงามไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะจากความรู้สึกรับรู้ของบุคคลผู้รับรู้หรือจากคุณสมบัติของวัตถุเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง แต่หากเป็นภาวะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุที่มีปฏิริยาตอบสนองในสัดส่วนพอๆ กันซึ่งความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้เป็นความงามนี้เป็นความงามที่เป็นธรรมชาติ คือเป็นความงามที่เกิดขึ้นกลางธรรมชาติป่าเขา และความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนชาวอำเภอหนองพอก ที่เป็ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา จึงกลายเป็นความงามที่เกิดขึ้นจากขบวนการทางจิตใจผสมผสานกันกับวัสดุที่มีคุณภาพเมื่อสำเร็จออกมาเป็นประติมากรรมแล้ว เมื่อได้ชมได้พบเห็นทำให้เกิดความรู้สึกแปลกตาเกิดความทึ่ง และปลื้มใจใน

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางอรวัลย์ กกเจือย, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายถวิล อุบลชัย, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายวรวิธ แสงวณ, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางเอื้องไพร มูลสาร, สมาชิกสภาตำบลผาน้ำย้อย, ๔ มีนาคม ๒๕๕๖

ความสวยงามของศิลปะที่แสดงออกมาลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของไทย กลายเป็นประติมากรรมที่ทรงคุณค่าในทางพระพุทธศาสนา ที่ให้เราได้ชมและได้ศึกษาในปัจจุบัน และเป็นทฤษฎีที่เข้ากับ ความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวชุมชนชาวหนองพอก

เมื่อได้วิเคราะห์ความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลทั้ง ๓ ชั้น ด้วยทฤษฎีที่กำหนดไว้แล้ว ทำให้เราได้เข้าใจในความงามตามแนวคิดของนักคิดกลุ่มต่างๆมากขึ้น ตามเจตนารมณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลแต่ละชั้นนั้นมีลักษณะที่คล้ายๆกัน ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะแยกใช้ทฤษฎีความงามทางสุนทรียศาสตร์ทั้ง ๓ ทฤษฎี ในการวิเคราะห์ความงามในแต่ละชั้น ดังที่ได้วิเคราะห์แล้ว ซึ่งความเป็นจริงแล้ว ความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้เป็นได้ทั้ง ๓ ทฤษฎี แล้วแต่มุมมองของผู้ที่ได้ชมประติมากรรมเหล่านั้นจะเห็นความงามแบบไหน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าประติมากรรมทั้ง ๓ ชั้นนี้มีลักษณะที่คล้ายกัน ผู้วิจัยจึงใช้ทฤษฎีความงามเพียง ๑ ทฤษฎี ในการวิเคราะห์แต่ละชั้น เพื่อให้เห็นความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์หลายๆมุม และเมื่อวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลด้วยทฤษฎีความงามทั้ง ๓ แล้ว ทำให้รู้ว่าทฤษฎีที่เหมาะสมที่จะใช้ตัดสินความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล คือ ทฤษฎีสัมพัทธนิยม ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นทฤษฎีที่เข้ากับ ความเชื่อ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวหนองพอกที่สุด จะเห็นได้จากจำนวนของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ที่ให้สัมภาษณ์คล้ายกับแนวคิดของสัมพัทธวิสัยมากที่สุด

๔.๔ สรุป

จากการวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลชั้นที่ ๑ ตามหลักอภิปรัชญาหรือจิตวิสัย ผลการศึกษาพบว่า ประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นความงามที่เกิดจากการที่จิตเข้าไปรับรู้ในวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วพิจารณาหาความงามของวัตถุนั้น ด้วยประสบการณ์ความงามของจิตที่ได้สั่งสมไว้ เช่น การมองความงามของประติมากรรมชั้นที่ ๑ ที่นำมาเป็นตัวอย่างนี้เมื่อเรามองด้วยประสบการณ์หรือมองอย่างเข้าใจในเรื่องราวในประติมากรรมที่อยู่ตรงหน้าเราแล้วปล่อยอารมณ์ความรู้สึกของเราไปตามเรื่องราวหรือที่เรียกว่าประสบการณ์ที่เราเคยพบเคยเห็นหรือได้ศึกษามาแล้ว ก็จะพบว่าประติมากรรมนี้เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดออกมาจากจินตนาการของช่าง มาเป็นรูปเป็นร่างผ่านทางเส้น สี และแสง ได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืนดูแล้วเย็นสบายตาและการจัดพื้นที่ได้อย่างเป็นสัดส่วนลงตัว เมื่อเรามองดังที่กล่าวมานี้เราจะพบทั้งคุณค่าและความงามของประติมากรรมนี้ เพราะตามทฤษฎีของกลุ่ม อภิปรัชญาหรือจิตวิสัยนั้นคุณค่าและความงามนั้นมีอยู่แล้วในจิตใจของมนุษย์ไม่ใช่คุณสมบัติที่มีอยู่ในวัตถุ

ส่วนการวิเคราะห์ประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลชั้นที่ ๒ ตามหลัก ปรวิสัยสรุปได้ว่า ความงามเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัววัตถุหรือติดตัววัตถุมาตั้งแต่แรก ไม่ว่าตัวเราจะเห็นหรือใครๆจะสนใจหรือไม่ก็ตามเพราะศิลปวัตถุชิ้นดังกล่าวนี้มีสภาพ คือ รูปร่าง มีรูปทรง มีสีสันทัน มีลวดลายเส้นใยอันประณีตบ้าง ละเอียดบ้าง หรือเป็นสภาพแข็งบ้าง หยาบบ้าง สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นคุณค่าแห่งความงาม เหตุผลคือ ทุกๆ ชิ้นของศิลปะย่อมมีคุณสมบัติติดตัวมากับวัตถุศิลปะนั้นๆ เมื่อนำทฤษฎีของกลุ่มปรวิสัยนิยมหรือวัตถุนิยมมามองความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด พบว่าเป็นศิลปวัตถุที่มีความงามอยู่ในตัวของวัตถุ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะวัสดุต่างๆที่นำมาสร้าง มาแกะสลักหรือมาปั้นนั้นเป็นสิ่งที่มีความงามในตัวของมันอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นปูน ทราย เรซิน หรือสีทอง เป็นต้น วัตถุเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความงามอยู่แล้วถึงจะไม่มีใครรู้ก็ตาม

ผลการวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมในชั้นที่ ๓ ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลตามหลักสัมพัทธวิสัย สรุปได้ดังนี้ว่า กลุ่มสัมพัทธวิสัยมีเชื่อว่าความงามไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะจากความรู้สึกของบุคคลผู้รับรู้หรือจากคุณสมบัติของวัตถุเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง แต่หากเป็นภาวะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุที่มีปฏิกิริยาตอบสนองในสัดส่วนพอๆ กันซึ่งความงามของประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้เป็นความงามนี้เป็นความงามที่เป็นธรรมชาติ คือเป็นความงามที่เกิดขึ้นกลางธรรมชาติป่าเขา และความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนชาวอำเภอหนองพอก ที่เป็นความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา จึงกลายเป็นความงามที่เกิดขึ้นจากขบวนการทางจิตใจผสมผสานกันกับวัสดุที่มีคุณภาพเมื่อสำเร็จออกมาเป็นประติมากรรมแล้ว เมื่อได้ชมได้พบเห็นทำให้เกิดความรู้สึกแปลกตาเกิดความทึ่ง และปลื้มใจในความสวยงามของศิลปะที่แสดงออกมามีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของไทย กลายเป็นประติมากรรมที่ทรงคุณค่าในทางพระพุทธศาสนา ที่ให้เราได้ชมและได้ศึกษาในปัจจุบัน และเป็นทฤษฎีที่เข้ากับ ความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวชุมชนชาวหนองพอก

เมื่อวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลด้วยทฤษฎีความงามทั้ง ๓ แล้ว ทำให้รู้ว่าทฤษฎีที่เหมาะสมที่จะใช้ตัดสินความงามของประติมากรรมภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล คือ ทฤษฎี สัมพัทธนิยม ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นทฤษฎีที่เข้ากับ ความเชื่อ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวหนองพอกที่สุด จะเห็นได้จากจำนวนของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ที่ให้สัมภาษณ์คล้ายกับแนวคิดของสัมพัทธวิสัยมากที่สุด